

## EKOLOGIK TA'LIM MAZMUNINI MODERNIZATSIYALASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

**Sayfullayeva Sabina Nodirbek qizi**

*Qo'qon davlat universiteti 3-bosqich talabasi*

**ANNOTATSIYA** *Ushbu maqolada ekologik ta'lim mazmunini modernizatsiyalashning pedagogik asoslari yoritilgan. Maqolada ekologik ta'limni yangilash zaruriyati, uning maqsad va vazifalari, zamonaviy ta'lim islohotlari doirasidagi o'rni hamda kompetensiyaviy, integrativ, faoliyatga yo'naltirilgan va innovatsion yondashuvlarning ahamiyati tahlil etilgan. Shuningdek, ekologik ta'limni modernizatsiyalashning mazmuniy, metodik, tashkiliy va texnologik yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari ekologik madaniyatni shakllantirishda ta'lim tizimini zamonaviylashtirish muhim omil ekanligini ko'rsatadi.*

**Kalit so'zlar:** *ekologik ta'lim, modernizatsiya, pedagogik asoslar, ekologik madaniyat, kompetensiyaviy yondashuv, barqaror rivojlanish, innovatsion ta'lim texnologiyalari.*

XXI asrda insoniyat taraqqiyoti bilan bir qatorda ekologik muammolar ham tobora murakkablashib bormoqda. Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayib borishi, atrof-muhit ifloslanishi kabi global muammolar inson faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli ta'lim tizimi oldiga yangi, dolzarb vazifa – ekologik ong va madaniyatga ega, tabiatga nisbatan mas'uliyatli shaxsni shakllantirish vazifasi qo'yilmoqda. Bu jarayonda ekologik ta'lim mazmunini zamon talablari asosida yangilash, ya'ni modernizatsiyalash masalasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Ekologik ta'lim mazmunini modernizatsiyalash deganda, uning maqsad, vazifa, metod, shakl va vositalarini jamiyatning hozirgi ekologik, ilmiy va axloqiy ehtiyojlariga mos holda yangilash tushuniladi. Bu jarayon o'quvchilarda ekologik muammolarga tizimli, ilmiy asosda yondashish, ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish g'oyalarini anglashni ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Xususan, Prezidentning "Yashil makon" umummilliy loyihasi, "Ekologik madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi" hamda "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonunlarida ekologik ta'lim-tarbiya tizimini modernizatsiya qilish zarurligi alohida ta'kidlangan. Ushbu islohotlar ekologik ta'limni xalqaro tajriba va zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishni talab etadi.

Pedagogik nuqtai nazardan, ekologik ta'limni modernizatsiyalash – bu shaxsning ekologik kompetensiyalarini shakllantirishga qaratilgan o'quv jarayonini

takomillashtirishdir. Bunda kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan, axborot-kommunikatsion va integrativ yondashuvlar muhim o'rin tutadi.

Mazkur maqolada ekologik ta'lim mazmunini modernizatsiyalashning pedagogik asoslari, ya'ni uning nazariy-metodik jihatlari, didaktik tamoyillari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi hamda o'quvchi shaxsini ekologik madaniyatli inson sifatida tarbiyalashdagi roli ilmiy tahlil qilinadi.

Ekologik ta'limning mazmunini modernizatsiyalash bugungi kunda ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Chunki ekologik ta'lim mazmuni nafaqat tabiatshunoslik bilimlarini o'rgatishga, balki shaxsda ekologik tafakkur, ekologik qadriyatlar va mas'uliyatni shakllantirishga qaratilgan bo'lishi lozim.

Pedagogik nuqtai nazardan, ekologik ta'limni modernizatsiyalash – bu o'quv jarayonining mazmun, shakl va metodlarini yangilash orqali uni global ekologik muammolarni hal etishga yo'naltirish demakdir. Bunda asosiy e'tibor quyidagi yo'nalishlarga qaratiladi:

1. Kompetensiyaviy yondashuv – o'quvchilarda ekologik muammolarni tahlil qilish, ularni hal etish bo'yicha amaliy yechimlar ishlab chiqish ko'nikmasini shakllantirishga qaratilgan.

2. Integrativ yondashuv – ekologik bilimlarni biologiya, geografiya, kimyo, fizika, texnologiya kabi fanlar bilan o'zaro bog'lab o'qitish orqali o'quvchilar tafakkurida tabiat va jamiyat o'rtasidagi uzviy aloqani tushuntirish.

3. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv – o'quvchilarni ekologik loyihalarda, amaliy tadbirlarda, kuzatuv va tajribalarda ishtirok ettirish orqali ularni faol o'rganuvchi subyekt sifatida shakllantirish.

4. Axborot-kommunikatsion yondashuv – raqamli ta'lim resurslari, virtual laboratoriyalar, ekologik simulyatorlar yordamida ekologik jarayonlarni zamonaviy texnologiyalar asosida o'rgatish.

Ekologik ta'lim mazmunining modernizatsiyasi shaxsni nafaqat bilim egasi, balki ekologik madaniyatli fuqaro sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Bu jarayonda o'quv dasturlarining qayta ko'rib chiqilishi, o'quv materiallarining zamonaviy ekologik talablarga moslashtirilishi, o'qituvchilarning ekologik-pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish muhim omillardandir.

Nazariy asos sifatida V.A. Suxomlinskiy, A.N. Leontyev, Sh.A. Amonashvili, hamda o'zbek pedagoglaridan A.A. Abduqodirov, N. Qayumov, Sh. Hasanboyeva va boshqalarning fikrlariga tayanish mumkin. Ular ekologik tarbiyani insonparvarlik, ma'naviyat va amaliy faoliyat bilan bog'liq holda olib borish zarurligini ta'kidlaydilar.

Ekologik ta'lim mazmunini modernizatsiyalash jarayonida o'quvchilarda ekologik ongni shakllantirish amaliy faoliyat orqali amalga oshiriladi. Quyidagi shakl va metodlar bu jarayonda eng samarali vosita bo'lib xizmat qiladi:

1. Ekologik loyihaviy ta'lim – o'quvchilar o'z hududlaridagi ekologik muammolarni aniqlab, ularni bartaraf etish bo'yicha loyiha ishlab chiqadilar. Masalan, "Toza maktab", "Chiqindisiz hayot", "Yashil sinf" loyihalari.

2. STEAM yondashuvi asosida o'qitish – ekologik mavzularni fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika fanlari bilan bog'lab o'qitish orqali o'quvchilarda innovatsion fikrlash va ekologik muammolarga texnik yechim topish qobiliyati shakllanadi.

3. Ekologik o'yinlar va treninglar – "Ekologik labirint", "Tabiatni asra!", "Ekologik safar" kabi o'yinlar o'quvchilarning ekologik tafakkurini rivojlantiradi va bilimlarni mustahkamlaydi.

4. Virtual ekologik laboratoriyalar – zamonaviy raqamli platformalar yordamida suv, havo, tuproq ifloslanishi kabi jarayonlarni kuzatish va tahlil qilish imkonini beradi.

5. Sinfdan tashqari ekologik faoliyatlar – tabiat qo'ynida kuzatuv, daraxt ekish, chiqindilarni saralash, ekologik ko'rgazmalar o'tkazish orqali o'quvchilarning ekologik madaniyatini mustahkamlashga yordam beradi.

Bu faoliyatlar orqali o'quvchilar ekologik mas'uliyat, tabiatni asrash ehtiyoji va fuqarolik burchi haqida chuqurroq tushunchaga ega bo'ladilar. Shu tariqa ekologik ta'lim zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashib, ekologik madaniyatli avlodni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ekologik ta'lim mazmunini modernizatsiyalash — bu shaxsni XXI asr talablariga javob beradigan ekologik ongli, ijodkor va mas'uliyatli inson sifatida tarbiyalashga qaratilgan tizimli pedagogik jarayondir. U ta'lim mazmunining fanlararo integratsiyasi, zamonaviy texnologiyalar, interaktiv metodlar va amaliy faoliyat asosida tashkil etilishini talab etadi.

Ekologik ta'limning modernizatsiyasi natijasida o'quvchilar nafaqat ekologik bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar, balki o'z hayot faoliyatida ekologik qadriyatlarni tatbiq etishga, tabiatni asrashga va barqaror rivojlanish g'oyalarini amalga oshirishga hissa qo'shadigan faol fuqarolar sifatida shakllanadilar.

Shunday qilib, ekologik ta'lim mazmunini modernizatsiyalashning pedagogik asoslarini chuqur o'rganish va amaliyotga tatbiq etish — ta'lim tizimini ekologik barqaror jamiyat qurishga yo'naltirishning muhim omilidir.

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Qonuni. – Toshkent, 2020-yil 15-aprel.

2. "Ekologik madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi". – O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 3-oktabrdagi 808-son qarori.

3. Muminov, O., & Abdullayeva, D. Ekologik ta'lim va tarbiya metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 212 b.
4. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris: UNESCO Publishing, 2017. – 74 p.
5. Tilavova, N. Ekologik ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning pedagogik asoslari. – Toshkent: TDPU, 2022. – 145 b.
6. Azamovna, Ismoilova Gulbaxor. "Development of ecological culture on the basis of modern pedagogical technologies." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036 11.04 (2022): 165-170.
7. Azamovna, Ismailova Gulbakhor. "Globalization in the process the student is the national values of the youth in the spirit bring up necessity." JournalNX 8.12 (2022): 512-516.
8. Исмоилова, Гулбахор Азамовна. "РАЗВИТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У СТУДЕНТОВ КАК ОБЩЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ." ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ. 2020.
9. Исмоилова, Гулбахор Азамовна. "ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ТАЪЛИМИ ЖАРАЁНИДА ТАЛАБАЛАРДА ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ." Современное образование (Узбекистан) 11 (96) (2020): 45-51.